

סקרי דעת קהל כמכשיר להקניית חשיבות תכנון מראש

פרויקט סקרי דעת בקורס לתקשורת במרכז הדו מחוזי במכללת אורנים הצליח להביא תלמידים לסקרנות, התלהבות ואף להוציא מעט מהשלווה. הממצאים מעניינים אף הם

מאת: אריה דוד (מורה למשפט, פילוסופיה, תקשורת)

*הבהרה - אם מופיע לשון זכר, הכוונה לשני המינים כמובן

מבוא

קורס התקשורת שלנו באורנים התמקד בתשייע במספר תחומים: עיתונות כתובה, מצולמת, ותעמולה. כחלק מניסיון להקנות כלים לצריכה ביקורתית של תקשורת בכלל, הקדשנו מספר שיעורים לעריכת סקר דעת קהל, אותו ביצעו התלמידים בעצמם. המחשבה מאחורי העניין הייתה להשתמש בתרגיל גם כדוגמא לישום צריכה ביקורתית של תקשורת, וגם לתת לתלמידים ללמוד 'דרך הרגליים', על תכנון מראש. סקר, להבנתנו, הנו מכשיר אפקטיבי לכך.

אי אפשר לבצע סקר כלאחר יד. דרושה מחשבה רבה על מספר רב של נושאים. למשל: המטרות אותן רוצים להשיג, המשאבים העומדים לרשותנו (כסף, כח אדם, ידע, זמן וכו'), הקהל אותו רוצים לחקור, התועלות האפשריות ועוד. כעת, יש צורך לבנות את הסקר, וגם כאן, יש להקדיש מחשבה רבה לאופן הבנייה. התלמידים לומדים ששאלון הוא מוצר מאד חמקמק ומסובך. יש לחשוב על פרמטרים רבים ביותר כאשר בונים אותו, והפרמטרים הטכניים חשובים לא פחות, ולפעמים יותר מאלה הלקוחים מתחום התוכן. למשל: הזמן העומד לרשותנו הוא גורם מכריע, האם יש לנו מי שיערוך את הסקר?, כמה זמן יש על מנת להעביר שאלונים?, האם הקהל נמצא בהישג יד או טלפון? ועוד. הבנייה חשובה ביותר גם כיון שהיא מכרעת לעניין ניתוח הנתונים. יש צורך לערוך סקר אשר יש יכולת ואפשרויות לנתח אותו.

הוחלט להקדיש רק שיעור אחד למתן רקע על סקרים, שיעור אחד לבנייתו, שיעור לאיסוף הנתונים, ושיעור ללימוד כללי על ניתוחם, וזאת מן הסתם מפאת קוצר הזמן. הנושא נבחר על ידי המנחה, בעקבות דיון בהשתתפות הקבוצה, ומתוך רעיונות שהועלו בקבוצה. הוחלט לערוך את הסקר בקרב התלמידים במרכז, וזאת בשל שיקולי יעילות, מגבלות טכניות, וניצול המשאבים הקיימים. כל השיקולים המוזכרים נדונו בקבוצה, ולא נשארו 'פתוחים'.

מבנה הסקר ושאלת הסקר

כותרת הסקר שנוסחה על ידי אחד התלמידים היתה: "סקר החלומות הגדול", ואושרה על ידי המנחה. שאלת הסקר היתה: "האם יש לך חלום?". האפשרויות שניתנו כתשובה היו:

1. כן, החלום שלי הוא... (כולל אופציה להקיף כן בלבד, ללא בחירת חלום ספציפי).
2. אין לי חלום.
3. איני מעוניין לענות.

כמו כן התבקשו הנשאלים לציין באיזו כיתה הם לומדים, אילו קורסים הם לומדים, וכמה שנים הם במרכז. זאת על מנת לנסות ולמצוא קורלציות מעניינות. הסקר נערך בקרב 105 תלמידי השכבה הבוגרת של המרכז, מכיתות ו'-ט', אשר נכחו בשעות קיום הסקר במרכז. הסקר חולק בתחילת השיעור השלישי של יום הלימודים, והיה אנונימי.

ממצאים וניתוח

נציין כי השיעור אשר עסק בניתוח היה למצער קצר, והיווה רק 'טעימה' מהתחום. לפיכך, מירב הניתוח בוצע על ידי מורה הקורס.

85 תלמידים מלאו והחזירו את השאלון (כאשר הובהר כי אין שום חובה להשיב על הסקר). 36 ענו שיש להם חלום, וציינו חלום ספציפי. 31 ענו שאין להם חלום, ו 18 בחרו שלא לענות. 10 ציינו יותר מחלום אחד.

לטעמנו, מדובר באחוז מענה גבוה ביותר, אפילו מפתיע. הסברים אפשריים: מדובר בתלמידים בוגרים, הסקר בוצע על ידי תלמידים ולא מורים, סקר אנונימי, מבצעי הסקר השרו אוירה שמחה ומפיגת חששות, אווירה כללית מאפשרת במרכז, נושא מעניין וחוויה חדשה.

נתון שעשוי לחזק הסברים אלו הוא אחוז התלמידים המשמעותי אשר ביקשו **שלא** לענות – 21%. וגם אחוז התלמידים אשר ענו כי **אין** להם חלום – 36%. מספרים אלו מתיישבים מאד עם עובדת היות הסקר אנונימי, ואולי גם מעידים על תחושה נוחה בכלל, ובטחון עצמי גבוה.

42% ענו שיש להם חלום, ורובם המוחלט גם ציין מהו. נתון זה אולי פחות מעניין משני הנתונים האחרים שהזכרנו קודם, אם כי משמח משהו בהיותו המספר הגדול מבין השלושה.

מגמה מעניינת שעולה מהנתונים היא עלייה ברורה במספר התלמידים שיש להם חלום, ככל שיש עלייה בגיל. מגמה זו מקבילה לירידה דומה של אלו אשר אין להם חלום. ניתן לזהות 'קפיצה' מעניינת בין כיתה ו' לכיתה ז', בקרב אלו שהצהירו כי יש להם חלום. בכיתה ט' הנתון מובהק – 80% מצהירים כי יש להם חלום.

בדקנו גם שינויים לפי מספר השנים אשר התלמיד לומד במרכז באורנים. השינוי המעניין הוא בין אלו שלמדו 3 שנים במרכז לאלו אשר למדו 4. מ-25% שיש להם חלום ל-61%, לעומת ירידה אצל מי שאין לו חלום מ-46% ל-23%.

ניתן גם לזהות מגמה כללית של עלייה באלו אשר יש להם חלום ככל שעולים במספר השנים במרכז. במקביל, מספרם של אלו בלי חלום יורד ככל שיותר שנים במרכז.

נתונים נוספים: החלום המוביל התגלה כ- אמנות (בוריאציות שונות), אחריו הצלחה, ספורט ומקצוע חופשי. בשכבת ז' – נמצאה נטייה מובהקת לאמנות והצלחה. בשכבת ו' – נמצאה נטייה מובהקת לאמנות. היחידים שחולמים על טיול היו כולם משכבת ט', כמו גם על מיצוי עצמי. היחיד אשר חולם בתחום איכות הסביבה היה משכבת ז'. כל מי שציין אושר בחלום היה אף הוא משכבת ז'.

סיכום

הניסיון לדעתנו הוכיח את עצמו מאד, ונרשם כהצלחה, לאורך כל השלבים שלו. מצאנו שהתלמידים מסוקרנים מאד לגבי תחום הסקרים בכלל, והאספקט המדעי והלא מדעי שלהם, כבר מההתחלה. ניתן היה להמשיך ללמד בשלב הרקע לפחות עוד שני שיעורים. הבנייה עוררה התלהבות, למרות הקושי במציאת שאלות מתאימות וניסוחן, ותלמידי הקורס יצאו לכיתות בעצמם (ואף בשמחה) לחלק את השאלונים, תוך שמירה על מסגרת זמנים קבועה, ועמדו בה בכבוד. גם הדאגה שמא שלב איסוף הנתונים ישעמם הוסרה, ואפילו כאן נרשמה התלהבות. השיעור שבו דנו בניתוח הנתונים היה מעניין עבור התלמידים גם הוא, וגם כאן קיבלנו את התחושה שניתן היה להוסיף שיעור אחד נוסף לפחות.

הפעילות נמצאה כפורייה ואף מלהיבה, בעיקר כנראה בשל ההשתתפות הפעילה של התלמידים בעשייה. לקח מעניין עשוי להיות שניתן לערוך סקרים בבתי ספר, וההיענות עשויה להיות חיובית,

אך יתכן שעדיף לתת לתלמידים לבצע אותו. כמו כן, שפעילות חווייתית יכולה 'למכור' גם תחום לא פשוט, כמו סקרים.

*הסקר נערך בהנחיית אריה דוד. הנתונים נאספו ונותחו על ידי אריה דוד (עו"ד לא פעיל, LLB, משפטים, BA תקשורת, פילוסופיה, לשעבר כתב פוליטי ברשת מקומוני מעריב והארץ, בעל ניסיון כיועץ תדמית).

*הקורס השנתי נערך בהנחייתם של אריה דוד ואילן לוז.